

DE
 ANTIQVITATE
 FODINARVM METALLICARVM
 PRAEFATVS

AD
 ORATIONES PVBLICAS
 OBSEQVIOSE INVITAT

M. IO. GOTTL. BIDERMANN. R.

FREIBERGAE,
 Litteris SAM. FRIDER. BARTHELII.

CXII.

ist. Saxon.
 M.
 185,4

X^o 1.

Qui in tractu Germaniae metallifero versamur, ubi videmus, quanta vis aeris quotidie ex puteis eruatur, simul autem legimus vel audimus, quanta copia praestantissimi metalli inde a prima origine fodinarum Saxoniarum per sexcentos fere annos ex terrae visceribus in lucem protracta fuerit, summum rerum conditarum opificem merito admiramur, qui opes non pauciores sub terra abscondidit, quam super ea disseminavit. Multo vero iustior nobis causa est mirandi, has diuitias subterraneas iam priscis saeculis et cognitatas et publicos ad usus adhibitas fuisse. Quum enim Tubalcainus aeris tractandi et ferri poliendi peritus commemoratur, a) quis dubitet, ista metalla iam ea aetate fodinis excisa et manibus hominum trita fuisse? Accedit, quod multi nomina honestissima a re metallica acceperint, e. c. duo filii Iauanis, Kittim et Tarschisch, ab aere contundendo et percutiendo, b) itemque Letuschim, ex posteris Abrahami, matre Ketura nati, c) atque poliendis metallis adpellati. d) Et quem fugit, terram Canaanis, vel Palaestinam, quae diuina sorte filiis Iacobi adsignabatur, non melle solum et lacte, sed praestantissimis etiam metallis abundasse? id quod Deus ipse populo suo pollicebatur, dicens: e) *introducemini in terram, quae pro lapidibus ferrum habet, et ex cuius montibus metalla effodietis.* In primis autem tribus Asser, auspiciatum omen nomine fausto praeferebat, hac felicitate eminebat, ut metallorum feracitate reliquas anteiret. Id quod vir diuinitus admonitus, Moses, iam morti vicinus, disertis verbis vaticinabatur. f) Quam excellentiam etiam Debora animo contemplata videtur, Asseris familiam *מפרי חב* habitaturam praedicens. g) Haec enim verba omnium planissime in *secturas aerarias* conuertuntur, quibus ea regio adfluebat: neque opus est, ut cum Cel. BOYSENIO ad Arabum radicem confugiamus, et ex ea significationem termini vel *finium* mutuemur. h)

Ultra metas vero progredere, si omnes ac singulas urbes percensere uellem, quae in regione Canaanæorum et Phoenicum, (hos enim ex posteris Canaanæorum originem traxisse, constat,) metalli fodinis excelluerunt. Inter ceteras *Sidon* celebratur, de qua Eumaeus apud HOMERVM gloriatur: i)

ἐκ μὲν Σιδωνος πολυχάλκῃ εὐχομαι εἶναι,

h. e. *honoris mihi duco, ex aerifera Sidone me prognatum esse.* Cui non tantum vicina, sed eadem etiam dignitate *Sarepta* par erat, nomen à *שרפ* h. e. conflandis metallis nata, et ipsis in sacris litteris celebrata. k) Et, ne quid de terra *Ophir*

- a) Gen. IV, 22. b) Gen. X, 4. c) Gen. XXXV, 3. d) Hieronymus in
 Quaest. Hebr. in Gen. ad h. l. e) Deut. VIII, 9. f) Deut. XXXIII, 25.
 g) Iud. V, 17. h) Kritische Erläuterung des Grundtextes A. T. im
 III. St. p. 528. i) Odyss. O, 425. k) 1. Reg. XVII, 9.

Ophir dicam, incredibili auri copia insigni, itemque de iis ferri fodinis (הַר הַחַרְטוּמִּים) ad quas Davides Ammonitas damnauit, l) ciuitas in Idumaea princeps, *Phinon*, metalliferis priscae aetatis locis iure accensetur. Namque THEODORETO teste, m) homines malefici τοῖς Φεννεσίοις μεταλλοῖς παρέδιδοντο, *Phennesis metallis mancipabantur*. Neque à uerisimilitudine abhorret, homines profanos ex hoc nomine Faunum exsculpisse, quem metallorum tractandorum artificem finxerunt. Porro mons Thraciae, *Pangaeus*, hoc loco silentio praetermitti non debet, in quo Cadmium, Phoenicium, auri egregia metalla reperisse, PLINIUS testatur: n) ex urbis vero, huic monti vicinae, et subiectae insulae *Scaptensulae* fodinis auriferis annum prouentum trecentorum talentorum rediisse, HERODOTVS narrat. o) Et *Macedoniae* urbem, quae initio *Crenidae* nomen habebat, à rege Philippo autem occupata *Philippi* dicebatur, opes auri immensas suppeditasse, DIODORVS SICVLVS his verbis adfirmat: p) τα κατὰ τὴν χώραν χρυσία μεταλλὰ παντελῶς ὄντα λίτα καὶ ἀδοξὰ ταῖς κατασκευαῖς ἐπι τοσούτον ἠύξησεν, ὥστε δυναθεῖν φερεῖν αὐτῷ προσόδον πλείων ἢ ταλαίων χιλίων, h. e. Philippus aurifodinas, quae per eam regionem prostabant, perquam tennes adhuc atque obscuras, operum structuris adeo prouexit, ut plus quam clo. talentorum reditus praestarent. Cuius in rei memoriam idem rex aureos numos cudi iussit, tam ex suo quam urbis nomine Philippicos adpellatos. Deuicto autem Perseo, et Macedonia imperio Romanorum subiecta, his non minus iura metallica quam fodinarum reditus cedebant. Quod ut publice constaret, P. Aemilius singulari edicto fanciebat, ne Macedones in posterum auri atque argenti metalla exercerent, sed solius ferri usū fruerentur. q) Neque minus *Thessaliam* aurariis celebrem fuisse, IVSTINVS refert: r) nam in hac regione ipse fluuius Peneus argenti ramenta voluebat, eam ob causam ab HOMERO ἀργυροδίνος h. e. argenteos vortices habens, adpellatus. s) Et quis dubitet, *Athenienses* haec reipublicae subsidia neglexisse prouehenda? In quorum prouincia mons *Laurius*, in Attica maritima haud procul a promontorio Sunio situs, opulentissimis metallorum dotibus eminebat, cuius reditus ciues aequaliter diuifisse, Themistoclem autem consilium indicasse, quo hostes ab insidiis harum opum depellerentur, THVCYDIDES docet. t) Pari contentione *Lacedaemoniæ* rei metallicae seruiebant, quos STRABO narrat u) fodinas ad montem *Taygetum* exercuisse, νεωσι ἐν τῷ Ταυγετῷ μεταλλὸν ἀνεωξάν, nuper metalla in monte *Taygeti* aperientes; quod ΜΑΚΤΙΑΛΙΣ etiam confirmat, canens: w)

illic *Taygeti* virent metalla.

Eodem

l) 2. Sam. XII, 31.

o) L. XVI.

VIII. c. 3.

w) L. VI. Ep. 42.

m) Hist. L. IV. c. 19.

p) L. XVI.

s) Iliad, B.

n) Hist. Nat. L. VII. c. 57.

q) Liv. H. R. Libr. 45.

t) De bell. Pelop. L. VI.

r) Lib.

u) L. VIII.

Eodem nomine HOMERVS Alybēn celebrat

ὄθεν ἀργυρῆς ἐστὶ γενεθλή, ex qua est argenti origo. *)

Colchorum autem regionem auri fuisse feracissimam, ex eo adparet, quod flumina etiam illius particulas vehebant. Ita enim STRABO: x) παρα τῆτοις λεγεται καὶ χρυσον καταφερειν τῆς χειμαρρῆς, h. e. apud Colchos dicuntur etiam torrentes aurum secum ferre. Idem PLINIVS adfirmat: y) rex Colchorum, Salauces, non solum plurimum auri atque argenti eruisse hoc ex regno dicitur, aurei velleris fama inclyto, sed etiam illius camerae et trabes, et columnae et parastatae argenteae narrantur. In Cypro vero urbs Tamassus hoc nomine commendari meretur, cuius μεταλλὰ χαλκῆς ἀφθονὰ h. e. fodinae aeris copiosae commemorantur, z) et cuius ipsum nomen a Phoenicibus impositum a σφῶ, i. e. liquefactis et fufis metallis deriuandum, BOCHARTVS suspicatur. a) Neque insulis Graeciae natura insignem metallorum ubertatem denegavit. Quo nomine HERODOTVS insulam Thasum celebrat: b) ἡ προσοδος σφῶν ἐγενετο ἀπο τῶν μεταλλῶν, h. e. reditus illi erat ex metallis, eamque ob causam ante Phoenicum aduentum eam Chrysen, i. e. auream dictam fuisse, EVSTATHIVS ex Arriano probat: c) ἐκαλετο ποτε χρυση νησος δια τὰ χρυσα μεταλλὰ, h. e. olim Chryse nominabatur propter aurea metalla. Praeterea inter insulas Cycladas Siphnus auri atque argenti fertilitate mirifice exsplendescibat, quod HERODOTI testimonio confirmatur: d) νησιωτῶν μαλιστα ἐπλεστεον, ἄτε ἔοντων αὐτοῖσι ἐν τῇ νησῷ χρυσεων καὶ ἀργυρεων μεταλλῶν ἕτως, ὡς ἀπο τῆς δεκάτης τῶν γινόμενων αὐτοῦθεν χρημάτων θησαυρος ἐν Δελφοῖσι ἀνακεεταί, h. e. insulanorum Siphnii erant opulentissimi, qui tantum aureorum atque argenteorum metallorum habebant, ut ex decimis pecuniarum, quae inde redibant, Delphis opes insignes reponerentur. Quanto autem metalli prouentu Carthago olim excelluerit, STRABO docet, e) narrans, τετταρας μυριαδας ἀφρωπων μενειν τῶν ἐργαζομενων, ἀναφεροντας τῷ δήμῳ τῶν Ρωμαίων καὶ ἑκάστην ἡμεραν δισμυριας καὶ πεντακιχιλιας δραχμας, h. e. quadraginta millia hominum ubi labore occupari, qui populo Romano (cuius imperio ea tempestate Carthago parebat,) indies viginti millia drachmarum reddebant. Fallitur igitur LVCA-NVS, f) Libyae regionem his verbis depingens:

In nullas vitiatur opes: non aere nec auro
Excoquitur nullo glebarum crimine, pura
Sed penitus terra est.

Porro mons Tmolus, Sardibus incumbens, eadem fama celebratur, qui HERO-DOTO

*) Iliad B. 857.
L. XIV.
e) l. c.

x) Geogr. L. XI.
a) Geogr. p. 356.
f) L. IX.

y) Hist. Nat. L. XXXIII. 41.
b) L. XVI.

z) Strab.
c) p. 79.
d) L. III.

ΔΟΤΟ ψηγμα χρυσῆ καταφορεων, aureas arenas trahens, dicitur, ab
NONNO autem g) *Pactolus*

- - - ἐχεκτεανων δε μεταλλων
ἤλυθεν εἰκελα δαρεα γερων Παικτωλος ἀειρων

opulenta metalla ferens, celebratur, et in quo CLAUDIIVS aurea stagna admira-
tur, h) unde Croesus, Lydorum rex decantatus, maximas opes haufit.

Et quis eam metallorum ubertatem verbis satis dignis prosequi poterit, qui-
bus Hispania olim adfluxit? et quae ipsis in sacris litteris celebrantur. i) Paucis
multa STRABO complectitur, illas diuitias hoc modo describens: k) εἰδε ἀργυ-
ρος, εἰδε δη χαλκος, εἰδε σιδηρος εἰδαμε της γης, εἰτε τοστος εἰθ' εἰτας ἀγαθος
ἐζητασαι γενομενος μεχρι νυν, h. e. neque argentum, neque aes, neque ferrum
ullibi terrarum neque tam multum, neque tam praestans gigni, haecenus est com-
pertum. Eadem DIODORVS SICVLVS sentit: l) αὐτη ἡ χωρα χεδον τι
πλεισον καὶ καλλισον εἰχει μεταλλευομειον ἀργυριον, h. e. haec regio et pluri-
mum et optimum habet fossile argentum. Et memoratu omnino dignum videtur,
quod idem scriptor de opibus Hispaniae subterraneis litteris consignatum reli-
quit, cuius summa huc fere redit: quum crebrae et arboribus densae multis in
locis huius regionis syluae essent, uniuersum tractum montanum, igne à pasto-
ribus iniecto, penitus conflagrasse. Quum igitur multos per dies incendium gra-
fatum esset, terrae superficiem exustam montibus Pyrenaeis (à πυρ, igne) no-
men fecisse, simul uero maximam argenti copiam exsudasse, adeo, ut, liquefacto
metallo, passim riuuli argenti dimanarent. Cuius usum quum incolae ignora-
rent, Phoeniciae mercatores, re cognita, mercium uilissimarum permutatione
illud redemisse, eoque in Graeciam, Asiam atque alias terras transuecto, incre-
dibiles opes sibi comparasse. Atque ex hac negotiatione Phoenices, opulentio-
res factos, colonias in Siciliam, Sardiniam et vicinas insulas misisse. Tempore
interiecto, Hispanos, de usu huius metalli edoctos, multa cum cura passim
fodinas instituisse, et plurimum lucri ex iisdem retulisse. Ita enim idem STRA-
BO pergit: n) οἱ κατα την Ισπανιαν μεταλλεργοι τοις ἐλπισι μεγαλης σω-
ρευεσι πλεττες ἐκ τετων των ἐργασιων. Των γαρ πρωτων ἐργων ἐπιτυγχανο-
μενων δια την της γης εἰς τετο το γειος ἀρετην, ἀει μαλλον εὐρισκεσι λαμπρο-
τεραις Φλεβαις, γεμισταις ἀργυρε τε καὶ χρυτε. Πασα γαρ ἡ συνεγγυς διαπε-
πλεκται πολυμερως τοις ἐλιγμοις των ραβδων, h. e. Qui in Hispania operam
rei

g) in Dionysiac. v, 528.

k) L. III.

h) in Rufin. I. 103,

l) L. V.

m) l. c.

i) 1. Macc. VIII, 3.

n) l. c.

rei metallicae nauant, magnas ex istis laboribus diuitias pro spe sua coaceruant. Nam post felicem primi operis successum propter singularem terrae in hoc genere bonitatem venas subinde magis splendidas argentoque et auro refertas inueniunt; siquidem tota in propinquo tellus venarum anfractibus multifariam est intertexta. Consentit PLINIVS: o) metallis plumbi, ferri, aeris, argenti atque auri tota Hispania scatet: et idem narrat, p) vicena millia pondo annis singulis Asturiam, Galliciam, et Lusitaniam praestare, neque ulla in alia parte terrarum eiusmodi fertilitatem metallorum reperiri. Eandem foecunditatem SILIVS ITALICVS loco non uno praedicat, iam admirandum copiam illius indicans: q)

- - - heic omne metallum

Electri gemino pallent de semine venae,

Atque atros chalybis foetus humus horrida nutrit:

iam animorum cupiditatem ostendens, metalli illecebris inflammatam: r)

Augebant animos argenti pondera et auri,

Parta metalliferis longo discrimine terris:

iam hostes ab his diuitiis repulsos commemorans: s)

- - terra cedit Ibera

Auriferis tandem Phoenix depulsus ab aruis.

Phoenicios autem atque Carthaginenses his diuitiis usos fuisse ad diutina bella cum Romanis gerenda, ex rerum gestarum annalibus abunde constat. t) Neque minus Romanos, rerum in Hispania potitos, ex metalli fodinis opes suas amplificasse, scriptores testantur. Ita enim DIODORVS SIC. u) ὑπερον, των Ρωμαίων κρατησαντων της Ιβηρίας, πληθος Ιταλικον ἐπεπολατε τοις μεταλλοις, και μεγαλης ἀπεφεροντο πλατης δια την φιλοκερδιαν. Ωνεμενοι γαρ πληθος ἀνδραποδων, παραδιδουσι τοις ἐφεσηκοσι ταις μεταλλικαις ἐργασιαις. Οὔτοι δε κατὰ πλειονας τοπες, ἀνοιζαντες σομια, και κατὰ βαθος ὀρυττοντες την γην, ἐρευνουσι

o) Hist. Nat. Lib. III. 3.

p) L. XXXIII, 4.

q) L. I. 228. sq.

r) L. XV. 50.

s) L. XVI, 25.

t) Rollin dans l' Histoire des

peuples anciens. P. I. L. II, c. I. §. 5.

u) L. V.

ἔρευνώσι τὰς πολυαργύρας καὶ πολυχρυσῆς πλακάς τῆς γῆς. Καταβαίνοντες δὲ ἔμνοιον εἰς μήκος ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸ βάθος παρεκτενοῦντες ἐπὶ πολλὰς σαρ-
 νῆς, τὰ ὄρυγματὰ καὶ πλαγίως καὶ σκολίως διαδύσει ποικίλας μεταλλεργεν-
 τες, ἀναγῶσιν ἐκ βυθῶν τὴν το κέρδος αὐτοῖς παρεχομένην βύλον. h. e. Tan-
 dem, Romanis Hispania potitis, metalla a plebe Italorum frequentata sunt, quibus
 lucri cupiditas opes immensas comparauit. Mancipia enim magno numero coempta
 operum metallicorum praefectis tradebant. Ab his ostia pluribus in locis aperie-
 bantur, terraque effossa, massae auro atque argento scatentes indagabantur. In-
 gressi autem non modo in longum sed etiam in profundum, fodinas ad multa stadia
 producebant, actisque varie in transversa atque obliquum fibrarum meatibus,
 glebas, unde lucrum captabatur, ex imis terrae visceribus egerebant. Quae quum
 ita sint, non miramur, opes subterraneas, quas tellus Italica fouet, fuisse negle-
 ctas, quum Romani aliis ex terris tantam metallorum copiam compararent; quos
 nostra aetate Hispani fere imitantur, ex quo uberrimas Americae diuitias
 sui iuris fecerunt, ubi, teste poeta, w)

- - nitidi congesta metalli
 pondera, torrentique solo gemmantia saxa
 fundit ab auriferis pretiosa Peruvia terris, etc.

Quod autem ad rem metallicam Germaniae attinet, negari non potest, nostra aetate eam maiori studio non minus quam felicitae excoli, quam à ueteribus factum est. Nam, quod CORN. TACITVS existimat, priscos Germanos omnem curam metallorum vel exquirendorum vel tractandorum abieciisse; x) in eo multos habet dissentientes qui argumentis idoneis demonstrarunt, Germanos iam ante Taciti aetatem metallorum fodinas et habuisse et frequentasse. y) Et sicuti hoc ingens Dei immortalis beneficium ad nos patriamque nostram largo cum foenore est translatum: ita coniunctis animis et votis eundem omnis boni largitorum precamur, ut has beneficae naturae opes in posterum etiam factas ac tectas conseruare, indies autem amplificare atque augere velit.

Haec eximia autem beneficia, quibus Pater caelestis terram nostram ornauit, animo complectentes, merito et maiori iure ea simul ornamenta in memoriam reuocamus, quibus res nostra publica exsplendescit. Et quum mensis Augustus Saxoniae inde à longis annis solennis fuerit, quo pro Optimo Patriae Patre uota religiosissima nuncupabamus, et gaudia publica testabamur; nunc eodem

w) Alex. Donati Carm. L. I. 16.

x) in Germ. c. V.

y) Erb.

Reuschii Diss. de originibus metallifodinarum in Germania, Helmst. 1725.

eodem mense gemina nos caussa adducit ad pietatis obsequium praestandum. Non solum enim Augusto ineunte dies nomini Electoris nostri Clementissimi FRIDRICI AVGVSTI, consecratus, hoc officium nobis imperavit; sed idem etiam mensis iam ad finem vergens ad preces pro salute Serenissimi Administratoris XAVERII, natali auspicato recurrente, faciendas nos exhortatur.

Quam pietatem tres coetus scholastici alumni nomine Gymnasii nostri declarandam susceperunt. Quorum primus,

CHRISTIAN GOTTHELF LEHMANN,

Loeppersdorf. Misn.

novissimis litteris publicis permotus, quae inter alia impedimenta ac nocumenta reipublicae artem Alchymisticam referunt, z) oratione Latine inquit: *utrum Alchymia sacris in litteris probetur?* Secundus,

JO. CHRISTIAN RENNER,

Geysinga - Misn.

de explodendis vulgi superstitionibus, cum suo condiscipulo

FRIDR. GOTTLOB FIEDLER,

Brand. Misn.

sermone vernaculo colloquetur. Et ille quidem simul legati IAENICHIANI, ad usum conuictus scholastici destinati, hic vero beneficii ECCARDO-RICHTERIANI anniuersariam memoriam renouabit, uterque voluntati testamenti haud violandae satisfactorus.

Qui igitur incolumitati Summorum Magistratum, saluti patriae et famae scholae nostrae bene cupitis, hoc religioni ac pietati dabit, quod obsequiose à Vobis petimus, cras, audita hora ante meridiem nona, animum propensum atque aures vacuas adferentes. P. P. *Freibergae.*
d. XXIII. Aug. A. R. G. MDCCLXIV.

z) Extract der Leipz. Zeit. XXXII. St. d. II. Aug. 1764. p. 128. *Unsere heutigen Policy-Verstaendigen, wenn sie die Ursachen der abnehmenden Nahrung und des Wohlstandes der Laender angeben sollen, fiihren hauptsaechlich an den Mangel des goettlichen Segens, den Verfall des Christenthums, Miessiggang, Betteln, Verschwendung, gewinnsuchtiges Spielen, unnützes Nachahmen fremder Sachen, Lotterien, ALCHEMISTEREY, etc. etc.*